

امیر نادری، استاد ساخت قهرمان منفی است

می‌دهد و با کلمات، او را توصیف می‌کند. در سینما، چنین حوصله‌ای وجود ندارد و سینما، دستورالعمل خودش را دارد. دستورالعمل برای فیلمنامه‌نویس در هنگام ساخت یک فیلم قصه‌گو در سینما معرفی سریع قهرمان است. خصلت‌ها و مهارت‌هایش را به نمایش بگذارد و اگر بناست تماشاگر او را دوست داشته باشد، چنان تصویرش کن که علاقمندی تماشاگر را جلب کند. در همین توصیفات ۲۰ صفحه‌ای که چوبک از زارممد می‌کند، داستانی را از قول دیگران راجع به او نقل می‌کند اما معرفی زارممد در فیلم با یک صحنه بحرانی صورت می‌گیرد که آن صحنه مهار گاورم کرده یک بیوه زن است. در این صحنه، با ویژگی‌های بی‌باکی، چابکی و فداکار بودن زارممد آشنا می‌شویم. اینجااست که امیر نادری می‌خواهد ما به این شخصیت علاقمند شویم و سمپاتی پیدا کنیم. امیر نادری، استاد ساخت قهرمان منفی است که علی‌خوش‌دست بیلیاردباز در فیلم «تنگنا» از همین نمونه است و قهرمان منفی با زیر پا گذاشتن قانون به خواسته‌های خودش می‌رسد. زارممد در یک فضای مستعد انقلاب و جنبش‌های عدالت‌خواهانه به وجود می‌آید بنابراین زارممد عصیانگر و دنبال قیام اجتماعی است و نه اینکه از اول فیلم، خودش را متعهد بداند. در کتاب، پول زارممد را بالا می‌کشند از اینرو مجبور می‌شود انتقام بگیرد و با عوامل ظلم مصاف کند. در کتاب، او شخصیت خشن‌تری دارد به صورتی همراه با شیخ ابوتراب، همسر و دختر او را نیز می‌کشد اما در فیلم، این صحنه کشتن همسر و دختر کنار گذاشته می‌شود تا قهرمان، چهره مردمی پیدا کند. او در سخنان پایانی، راجع به ویژگی‌های مذهبی اقتباس امیر نادری از «تنگسیر» گفت: نکته دیگری که راجع به اقتباس امیر نادری از رمان وجود دارد، در هم تنیدن عناصر مذهبی با اجتماعی است. زارممد مسلمان معتقدی است که در کتاب، روی آن تأکید می‌شود و در آنجا، خوانندگان درمی‌یابند که داستان در ماه رمضان اتفاق می‌افتد در صورتی که در فیلم، اتفاقات در ماه محرم رخ می‌دهد که پرچم‌های سیاه‌گواه آن است. در نهایت، باید گفت که اقتباس خوبی است و امیدوارم از دیدن فیلم لذت ببرید. نمایش «تنگسیر» بخشی از برنامه نمایش آثار شاخص و مرمت‌شده سینمای ایران است که به مناسبت روز ملی سینما و با همکاری فیلمخانه ملی ایران تدارک دیده شده است.

«تنگسیر» محصول سال ۱۳۵۲ است و بهروز وثوقی، پرویز فنی‌زاده، جعفر والی، عنایت‌الله بخشی در آن ایفای نقش کرده‌اند.

در سال ۱۳۴۲ نوشته شد که در بحبوحه اتفاقاتی بود که در سال ۱۳۴۲ در ایران افتاد و ۱۰ سال قبل از آن، کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ بوده است. ادبیات آن زمان آینه‌ی یک شکست است به ویژه در آثار نویسندگان برجسته ادبیات ایران، مسائل سیاسی و جنبش‌های اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرند. صادق چوبک به عنوان یک نویسنده ناتورالیست که جزو معدود نویسندگان ناتورالیست ایران به شمار می‌رود، عمل بزرگی که انجام می‌دهد با علم به اینکه در ناتورالیسم، این تعهد به رئالیسم اجتماعی هم وجود دارد، ولی ناتورالیست‌ها خودشان را متعهد به بازنمایی اوضاع فرودستان می‌دانستند. هوشنگ گلشیری از قول صادق چوبک نقل می‌کند: «زشتی‌هایی که من می‌نویسم آنقدر راست است که قابل باور نیست.» به هر حال، «تنگسیر» در چنین فضایی نوشته می‌شود. «گاو» اثر داریوش مهرجویی هم متعلق به همان سالی است که «تنگسیر» ساخته می‌شود و بعد از آن، «آرامش» در حضور دیگران» ساخته ناصر تقوایی و سپس، «دایره مینا» به کارگردانی داریوش مهرجویی تولید می‌شوند بنابراین فیلم‌سازان از آثار غلامحسین ساعدی، محمود دولت‌آبادی و صادق چوبک اقتباس‌های متعددی می‌کنند و در این آثار، بر سقوط اخلاقی طبقه متوسط گواهی می‌دهند. معمولاً در آثار ادبی گرایش به سمت نگاه اجتماعی گرایش‌های قوی وجود دارد و «تنگسیر» هم از جمله همین آثار است که براساس دغدغه‌های اجتماعی و سیاسی نوشته شده است و تمرکز داستان‌های او بر چالش‌های زندگی مادی و اقتصادی مردم فرودست است. اودید ناتورالیستی خودش را با رئالیسم اجتماعی و اقتصادی ترکیب می‌کند و طبیعتاً بیراه نیست که امیر نادری این قصه را انتخاب کرده است. تفاوت‌های معناداری در قصه‌ای که مبنای نوشتن فیلمنامه قرار گرفته، امیر نادری ایجاد کرده است که مختصر راجع به آن خواهیم گفت.

توحیدی راجع به تفاوت‌های نسخه رمان با نسخه سینمایی «تنگسیر» گفت: دو دسته‌بندی در اقتباس وجود دارد: اولی اقتباس وفادارانه و دومی اقتباس آزاد است. هر قدر که به اقتباس آزاد نزدیک شویم، از وفاداری به اثر کاسته می‌شود و بالعکس. امیر نادری تأکید می‌کند زمانی قصد داشته فیلمنامه را بنویسد دوباره داستان «تنگسیر» را نوشته و سپس فیلمنامه بر مبنای آن نوشته شده. ابزار نویسنده در ادبیات، کلمه است و ابزار فیلمنامه‌نویس در سینما، شخصیت است و این دو با هم تفاوت دارند. چوبک در رمان «تنگسیر»، ۲۰ صفحه را به توصیف زارممد اختصاص

در آستانه روز ملی سینما، نسخه اصلاح و مرمت‌شده فیلم ماندگار «تنگسیر» ساخته امیر نادری، چهارشنبه، ۱۸ شهریورماه با حضور فرهاد توحیدی فیلمنامه‌نویس برجسته سینمای ایران در سالن «سینما توگراف» موزه سینمای ایران به نمایش درآمد.

در ابتدای نشست، بهناز شیربانی، مجری برنامه ضمن عرض خیر مقدم به حضار گفت: قبل از اینکه «تنگسیر» ساخته استاد امیر نادری را تماشا کنیم، لازم است پیام امیر نادری را برای شما بازگو کنم. وی افزود: چند شب پیش، افتخار داشتم که با ایشان درباره نمایش این فیلم صحبت کردم و ایشان بسیار هیجان‌زده بودند و بسیار دوست داشتند این فیلم را در کنار شما می‌دیدند. از من خواستند که به همه شما سلام برسانم و بگویم که بسیار خوشحالند که این فیلم با نسخه خوب نمایش داده می‌شود و امیدوارند که از دیدن فیلم لذت ببرید. بهناز شیربانی سپس از فرهاد توحیدی دعوت کرد تا پشت تریبون قرار بگیرد.

فرهاد توحیدی در سخنان ابتدایی، روز سینما را تبریک گفت و عنوان کرد: پیشاپیش روز سینما را که به اشتباه روز ملی سینما نامیده می‌شود خدمت سینما دوستان عزیز تبریک می‌گویم. از همین جا به امیر نادری سلام می‌کنم و امیدوارم که در صحت و سلامت باشند. جای او بسیار در اینجا خالی است و امیدوارم که همه فیلم‌های ارزشمند سینمای ایران یکی پس از دیگری مرمت و برای نسل‌های آینده نگه‌داری شود. توحیدی راجع به تأثیر ادبیات بر شکل‌گیری موج نوی سینمای ایران اظهار داشت: همانطور که در جریان هستی فیلم «تنگسیر» یک فیلم اقتباسی از رمانی به همین نام نوشته صادق چوبک است. درخشش موج نوی سینمای ایران از اواخر دهه ۴۰ شمسی، وام‌دار ادبیات ایران بود و این موج نو با تکیه بر سرمایه‌های ادبی ادبیات معاصر جایگاه ویژه‌ای برای خودش دست و پا کرد. ادبیات در دهه‌های ۴۰ و ۵۰ شمسی، پیشگام روشن‌فکری ایران بود و در واقع، تحت تأثیر جریان چپ جهانی و طرفداری از تعهد اجتماعی در ادبیات، عملاً نقش اپوزیسیون را بازی می‌کرد و در واقع، چهره‌های شاخص ادبی خداوندگار محبوب نسل جوان بودند. او درباره ویژگی‌های آثار صادق چوبک خاطرنشان کرد: قله‌های سینمای موج نو در دهه ۴۰ را اگر بخواهیم اسم ببریم، بیش از نیمی از آنها آثار اقتباسی از ادبیات هستند. «تنگسیر» در سال ۱۳۵۲ ساخته و رمان آن

